Бро 82 У Новом Саду, у четвртак 16 (29) априла 1909. Година XLIV

«Застава» излази сваки дан двапута, а недељом свецем и данима иза недеље и свеца једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље за један месец 2 круне 70 пот. а за три месеца 8 круна.

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЗАСТАВА

За оглесе плаћа се 12 пот. од сваке врсте ситних слова.

Уредништво »Заставе« је у кући г. Ј. Чавића Администрација »Заставе« налази се у кући где је Милетићева штампарија у главној ул. бр. 33

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ. (Јутарњи лист.) ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ

Шта је ново!

LXX.

Уторак по подне збачен је турски цар Абдул Хамид II. са престола. На његово место дошао је његов млађи брат кнез Решад. У Турској не иде престо са оца на сина, него са брата на брата. Иде по старешинству, по годинама.

Султана Абдул Хамида збацила је са престола народна скупштина. Збацила га је, што је владао тирански, самовољно, што је расипао државна добра, што је погазио народно право, устав и — што је изазвао грађански рат.

Да је био бедан човек, то се види већ по овоме: Кад су му дошли изасланици турске скупштине и јавили му, да је збачен са престола, био је престрављен. И није им препоручио државу и народе турске царевине. Није се сетио да тражи милости за своје верне, који су му до јуче били покорни, а данас им је живот у опасности. Он је мислио само на себе. Тај бедник их је молио да га не дирају, да му поклоне живот. А кад су му казали: — Неће ти бити ништа, народ ће чувати твој живот, он се и онда није сетио никога, ничега, него је молио да га сместе у што пријатнији дворац, у Чараган.

И такав мали човек владао је преко 30 година државом. Али то није необично. Сви они који су деспоте, кад имају у рукама власт, неизмерно су бедни, кукавни, кад ту власт изгубе.

Но и народ је крив Зашто је тај народ као море?! Некада понизан, миран, као да није у стању уздржати ни орахову љуску. Чини с њим шта хоћеш, он је непомичан као земља. А некада се у часу помами, побесни узбурка се до облака и раздроби све што му је на путу. Зашто тај народ изгледа тако често да нема осећаја, снаге, зашто тако ради, пузи? Тиме само намами на себе и оне бедне, па их онда одједаред раздроби. Да је народ увек свестан свога права, увек будан, увек на ногама а не на коленима, онај, који има тиранску, деспотску, пусту наваду, повукао би се. И онда не би долазило, да га тај мирни, понизни, покорни народ у часовима беса и гњева — прогута.

Није крив само султан Абдул Хамид. Крив је и народ. Народ га је скинуо са места, за које није био достојан Сад је доста. Живот му може поклонити. Није главно, да се убијством осигура од Абдул Хамида. Главно је, да се згодним установама осигура од онога, кога је данас подигао и виче му слава. Да се осигура од њега и од свију других султана, од данас, па докле их буде.

* * *

Ах, како је слатко проговорио у аустријском сабору министар претседник Бинерт. Говорио је, како Аустроугарска после оних неприлика са Србијом и Црном Гором нема против њих срдбе. Напротив она им је пријатељски наклоњена. Па то може бити. Суседи су нам.

И да је ту застао аустријски министар-претседник, не бих рекао ни речи. Али је он хтео да докаже. И то чиме да докаже? Казао је: Аустроугарска има најпријатељскије осећаје према српском народу и с тога, јер у Аустроугарској живи велики број Срба.

Не, не, не, не! Наопако! Овај пољубац не примамо? Ми те најпријатељскије осећаје — не осећамо. Зар аустријски министар-претседник не зна за велеиздајничку парницу у Загребу? Та тамо и не дозвољавају да се зовемо Срби. Тамо се догађа са Србима оно, са чега се згрожава и сваки поштен непријатељ српски. И онде нису оптужени поједини људи, него је оптужено све што је Србину мило и драго: И име његово и писмо његово и све установе његове.

Да је аустријски министар-претседник трговац ил учитељ и економ у Хрватској и Славонији, па да је неко пријавио истражном судцу Кошутићу, да је он само чуо, да је неко рекао, како се говори, да је Бинерт казао у селу оно, што је рекао у аустријском сабору, био би он одавна у истражном затвору и то као главни оптуженик. Какви најпријатељскији осећаји према српском народу?! Кад у нашој монархији нема Срба. Па онда оно о Србији и Црној Гори? Нек то ни у сну не каже кад једаред не буде више министар-претседник, а нанесе га пут у Хрватску и Славонију.

Или зар у Бечу не знају шта се догађа у Хрватској и Славонији?! Што да се претварамо и пренемажемо?! Сви ми знамо да је у Бечу она радионица у којој нам свима кроје капе, па нам кад год из оне превелике љубави засеку кад год маказама за уво. Баците те маказе! Пустите нас да носимо своју капу! И онда говорите о пријатељству. Вратићемо вам га!

Промена на турском престолу.

По одлуци народа у Турској, свргнут је са престола досадањи султан Абдул Хамид, а Мухамед Решад проглашен је султаном као султан Мухамед V.

Тако су Младотурци казнили Абдул Хамида, што је противно својој заклетви хтео у крви да изведе преврат у Турској и изигра, уништи устав, што га је недавно дао отоманском народу. Он је свргнут са престола и биће, по свој прилици, доживотно роб, а његове присталице, његови потпомагачи и заведени војници стављени су пред ратни суд. Стотинама њих су већ осуђени које на смрт, које на тешку тамницу. Нови султан пак је већ заузео престо уз велико одушевљење и радост народа.

О свима тим значајним догађајима говоре нижи извештаји.

Пад Абдул Хамида.

Народна скупштина, која је одлучила судбину Абдул Хамида, била је заказана за уторак у подне. Ну већ рано с јутра беху на окупу сенатори и посланици. У пола-девет сати пре подне почела је тајна седница, на којој је узет на знање извештај врховна заповедника Махмуда Шефкета, да је Јилдис потпуно заузет и да је војска извршила сав поверени јој задатак. Затим је по предлогу генерала Гази Муктар паше одаслано изасланство по шејкил ислама и фетва-емина, које их је позвало на седницу. Око 12 сати стигла су обојица у седницу и тада су прочитали ову фетву:

Питање: Шта да буде са оним имамом, који у више случајева повреди одредбе Корана; који влада тирански; који спаљује свете књиге; који верске закладе употребљава на своје сврхе; харчи државна добра и учини злочин тиме, што насупрот свога завета, да ће владати по законима шеријата, крши своју заклетву, па затим изазове грађански рат и унутарње немире?

Одговор: Треба га позвати, да поднесе оставку или га треба свргнути с престола.

Када је прочитана наведена фетва, сви посланици поустајали су са својих места и једногласно узвикнули: Закључујемо, да се свргне. Та је одлука донесена у ½2 по подне.

Код Абдул Хамида.

После оне одлуке, народна скупштина поверила је двојици посланика и двојици сенатора, да известе Абдула Хамида, да је свргнут са престола. Ови су одмах отишлу у Јилдис, где их Абдул Хамид примио у Чид павиљону. Уз њега је био син му Абдур Рамин. Есад паша, посланик из Драча (Албанија), управио је на султана ове речи: „Народ те је фетвом лишио престола“.

На то је Абдул Хамид тужно одговорио: „То је прст судбине.“ Затим је изразио страховање, да ће га можда погубити. Есад паша му на то одговори: „Отомански је народ племенит. Неће ти причинити бола. Твој живот је под заштитом народа.“ Ну Абдул Хамида нису посве умириле те речи, па примети: „Ја сам тридесет година штедео живот свога брата. За сада ми обећавате, да ћете ми поштедити живот, а доцније ћете изменути ту своју накану.“ На то му одговори солунски посланик Карасо: „Народ те брани.“ И после тога се јадан Абдул Хамид тужио, што му је остављено тако мало послуге, а изасланстао га је уверавало, да се нема чега бојати.

Дочек новога султана.

Чим је објављено, да је нови султан, Мухамед V., подигнут на отомански престо, загрмели су топови и сва цариградска посада као и све мађедонске чете, које нису на стражи, постављени су у ред од палате новог султана до порте, а одавде до војног министарства. Иза војника су непрегледне масе народа. И народ и војници одушевљено клицају и тапшу, чим одјекне који топовски метак. У војном министарству очекује новог султана врховни заповедник војске Махмуд Шефкет са генерал-штабом.

Код новог султана.

Народна скупштина изабрала је три посланика и два сенатора, да у њено име известе херцега Решада, да је проглашен султаном. О томе је Решада известио прво посланик Хабиб, који му је рекао, да је по народној жељи проглашен султаном. Решад је достојанствено узео на знање то саопћење и одговорио је, да се прима престола, када је то жеља народа. Од свога детињства не жели ништа друго до срећу народу. Радиће с помоћу Божјом, да усрећи своју отаџбину. — У том су приспели и остали чланови изасланства, који су поздравили херцега Решада као султана Мухамеда V-ог. По том су га отпратили на пароброду у Стамбул, а одавде се колима довезли у војно винистарство.

Заузимање престола.

У војном министарству били су већ на окупу сви чланови владе и народне скупштине. Султан Мухамед Решад, стигао је онамо око 3 сата по подне и дочекан је уз велике овације. Пред њега су изашли велики везир, шејк-ил-ислам, председници сената и коморе, врховни војни заповедник Махмуд Шефкет, генерали, виши часници и остали велики достојници. Дочекали су бурним клицањем новога султана и многи официри се трудили, да му се дочепају руке и пољубе је. Нови султан је по томе ушао у царску дворану и сео на престо. Ту је примио поздраве као и заклетве верности великог везира, чланова владе, осталих великих достојанственика и улема. Затим су испред новога султана пролазили сенатори, посланици, заступници патријаршије, намесник егзархата и други, а султан им је многима рекао по коју пријатну реч. У четир сата по подне поново су загрмели топови, јављајући народу, да је нови султан заузео престо.

Као што је свечано дочекан, тако је испраћен нови султан и допраћен у стари серај, да очита молитву код плашта Пророкова.

Престоница је сва окићена заставама, а народ плива у весељу.

Нова влада.

Народна скупштина поверила је претседнику камаре, Ахмед Ризи, да образује нову владу. У нову су владу ушли: Хилми паша, као министар унутрашњих послова, Хусејин Џахид као министар јавне наставе, Џабид као министар финансија, Рифат као министар спољних послова, Виталис (хришћанин) као министар марине и Норадунган као министар грађевина.

Раухови листови за аболицију.

У последње време може да се види у листовима бана Рауха једна занимљива појава: — Изгледа, да су добили налог, да праве добро расположење за аболицију велеиздајничког процеса.

Данас „Уставност“ пише: Не би било никакво египатско чудо, ако би се из којих виших обзира одредила аболиција. — Њојзи је само то чудно, што неки листови пишу, да би у том случају морао отступити бан Раух.

Ово је прилично јасно. То је једна спрема за аболицију. То значи да су се Раухови листови дали на посао, да оделе ствар велеиздаје од бана Рауха, да покажу, како он нема у том послу никаква удела.

Други један Раухов лист, говори исто тако јасно као и „Уставност“. — То је осечка „Драва“. Она каже, да се бана Рауха и оне будуће, „уставне странке“ ништа не тиче веле издајнички процес. Парница може да се сврши како му драго, бан Раух не мора ради тога да отступи. Јер он имаде своју задаћу и остаће у свом положају дотле, док је не проведе.

„Уставност“ и „Драва“ кажу, да је чудан и неисправан назор кога су они у једном листу нашли: да бан Раух мора одступити за случај аболиције велеиздајничког процеса.

Међутим, тај назор није био штампан ни у једном листу. него је тако речено, да се јавност мало спреми за аболицију, и да се забашури, како је бан Раух имао и има и те каквог удела у овом процесу.

Уверавање, да велеиздајничка парница може да се доврши „како му драго“ налази се сада први пут у Рауховим листовима. Јер они су до сада по стотину пута осудили оптуженике и предлагали за њих вешала без суђења.

Сад спремају расположење за аболицију и кажу, да не би било никакво египатско чудо, ако се она из виших обзира одреди.

Ми смо већ казали своје мишљење о аболицији. Њу не тражимо ми, не траже је оптужници. Она је акт краљеве милости и ако се одреди мора се као таква примити.

Занимљиво је само, да аболицији утиру пут они, који су оптуженике већ унапрад осудили. И који су сумњичили друге, да раде и теже за тим, да се овај шкандалозни процес обустави.

Парница због велеиздаје.

Расправа од 14. (27) априла.

Преслушава се сведокиња Анка Ишек. Не зна ништа о ширењу Српства и тајним састанцима. Што се тиче динамита и бомби вели, да је чула, како људи приповедају, да има негде динамита, али не зна где. Каже, да се њена кћи удала за једног Србина (она је католичке вере) и да врло добро живи с њим. Ал јој се ипак чини, да је у последње време завладала мржња међу Србима и Хрватима.

За њом се преслушава шести сведок Јово Крамарић. Он означује оптуженог Петровића као највећег „великосрпског пропагатора“, јер је био пословођа у српској земљорадничкој задрузи. Не зна, ко је говорио о Србији и краљу Петру. Говорили су, каже, тако људи међу собом. Од католика је чуо, да говоре, како ће Босна потпасти под Србију. Каже: — Људи говоре свашта.

Оптужени Ђурић протестују енергично против тога, што претседник говори место сведока и исправља га. Ради тога протеста искључио је сенат са расправе обојицу, Ђурића и Милића за осам дана.

Петседник изјављује да је овај сведок неинтелигентан, па забрањује бранитељима, да упадицама делују на њега.

Даље вели сведок Крамарић, да су православни имали пре православни, а не српски бар јак. Пошто претседник одузима реч браниоцима дру Хинковићу и дру Поповићу, именује оптужени Петровић дра Мазуру за свога браниоца. Но претседник и њему одузима реч.

Преслушава се седми сведок Андро Абрамовић. Чуо је, да се неки Срби већ одавно називали Србима, али само по гдекоји. То им се није узимало за зло. Али се сада свако српско дете осећа и назива Србином и то тај сведок сматра за врло велику „великосрпску пропаганду“. Није чуо, да се клицало Србији. Чуо је, да се негде говорило о краљу Петру али ко је говорио, и где је говорио, то не зна. Оптуженог Петровића терети тиме, што је тражио у Старом Селу, за општинско веће 9 Срба и 3 Хрвата. (А такав је сразмер из међу Срба и Хрвата у том месту.) Каже да је чуо, да се говорено о Петровићу, како је рекао, да ће цела наша држава потпасти под Србију. (Оптужници: То је много. То ни оптужница не тврди.)

Каже, како је Будисављевић на скупштини у Ст. Селу говорио: Треба хтети, треба смети, па да видиш, куд се лети. И вели, да није после скупштине чуо поклике: Живила Србија, него само: — Живео говорник!

Ни он није видио слику краља Петра, него је чуо, да људи говоре, да може бити, да је има гдегод.

Напослетку се преслушава осми сведок Лука Матијевић. Терети оптуженог Петровића тиме, што је рекао, да су босански муслимани Срби. И тиме, да је, кад је одлазио у околна села, упућивао Србе сељаке, да уведу у своје општине ћирилово писмо, кад су у већини, а закон им то допушта. Није чуо, да ће ове земље под пасти под Србију.

Министарска криза у Угарској.

Министар претседник Векерле био је јуче двапут на аудијенцији код краља, а био је и код наследника престола. Краљ је усвојио оставку угарске владе и поверио јој је, да до састава нове владе врши послове. У клубу мађарске независњачке странке силно нападају министра Андрашија и воле, да се својим последњим говором (у клубу уставне странке) нудио Бечу. А нападали су и министра претседника Векерла због његова говора на истом месту. Кошут је умиравао своје присташе и говорио им: Будите само издржљиви и мудри, ваша је победа. И рекао је: Главно је изборна реформа. А када бих ја добио позив, да саставим нову изборну реформу, ја бих је саставио.

Брзојави „Застави“.

Стигли 15. априла.

Политичка криза.

Будимпешта. У данашњој министарској седници министар председник Векерле поднео је извештај о својој јучерањој аудијенцији. После седнице изјавио је Векерле, да ће краљ политичаре почети призивати тек после неколико дана, јер краљ је задржао себи право питање одлуке.

Догађаји у Турској.

Цариград. Велики збор изаслао је два посланика и два сенатора султану, да му саопште, да је свргнут са престола. Султан је будан лежао у најскровитијој соби харема. Главног евнуха трипут су слали к њему, док се напослетку није појавио сав дрхћући. Есад паша рекао му је ово: Народ те је са фетвом свргао са престола. Султан је запрепаштено питао: Зашто хоћете мој живот? Нико му није одговорио. Султан је продужио: Оставите ме да живим, учинићу све што хоћете. Када се утишао, мирно је рекао: То је пут судбине. Султан је у поноћ на дворском возу однет у Солун, где ће становати у дворцу Алтатин. Нови султан Мухамед V. разговарао се са једним енглеским новинарем. Рекао је, да је овај први од Европејаца, са којим од 33 године овамо разговара. Увек је био искрен пријатељ напретку и слободи. Од младог доба васпитао се у западном духу, увек је био за устав и парламентарне уставове. Према сваком биће справедљив, био то Турчин или други ко.

Одговорни уредник
Константин Бошдаровић.

Чудо од буквара.

Поздравља вас, господине, ратар **Стеван Бељански из Стапара**, са салаша и јављам вам, да мој деран из оног другог буквара није могао да научи да чита, а из вашега за **три дана** научио је прву лексију, а сад ево за шест недеља дана већ је скоро ишчитао буквар до краја“. —

Ко ми пошаље поштанском упутницом **55 потура**, добија **Чудо од буквара** са плаћеном поштарином.

Ульма (Ulma Temes m)

Љубомир Јовановић
16 11—12 учитељ и управитељ

Гвожђарска радња
Ђоке Жигића
у Руми

потребује једног

шегрта

из боље куће. Ступање одмах.
525 1—3

МОЈУ
Жуђу са бирцузом
у Жабљу

на вашаришту преко од свиларе, где се држе и недељне пијаце, продајем из слободне руке.

Упитати код

Јакоб М. фишера, Ђуле
Жабаљ — Бачка.
526 1—8

ИЗДАЈЕМ
у својој кући

пекарску радњу

која ради са мајом са свим потребним стварима, уједно и стан. подрум и друго. Дотични би могао одма ступити. Обратити се код

Пере Симин-Јаравин
527 1 3 Бач-Сентомаш.

Жуди Кромпира

Роза за јело и за семе. Плава роза и бела на вагону и на мало. Арјачика српска и маковачка.

Пера Павков-Исин
305 9—10 Вршац, главна улица

ПРИСПЕЛА ЈЕ и већ на све стране разашиљем нашу на далеко чувену од повесма руком пре дену прећу за ткање. Прећа је ванредно лепа и јака. — Раша стаје 32—33—34 и 36 новчића. Што дебља тим скупља.

ПАМУК за ткање само најфинији држим. Цене су најумеренije. Послуга савесна и тачна. Неповољно без речи узимам натраг, а новац враћам.

Цењене поруџбине моли

Никола Поповић,
22 20—25 Ада.

ГУМЕ

за олтовање (каламљење) винове лозе у зелек праве американске у дугачким видлама и исечене широке најбољег квалитета, тако исто и гумиплатне пљоснате и испупчене и све друге величине гумене платнице и шлаухове за прскалице (шприцеве) најбоље и најјефтиније једино се код мене може добити Мустре шаљем на захтевање сваком с плаћеном поштарином. Тако исто имам **ОРАЈА** ердељски врло леп еспап по 100 кила 40 круна.

МИТА Ђ ПАЛИЋ
415 5—10 мешовите робе трговина
код „Златне Ђупе“
у Панчеву. Телефон 214

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.